

REGULAMIN ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

1. Odznaka Krajoznawcza Województwa Kujawsko-Pomorskiego, zwana dalej odznaką, ustanowiona została przez Regionalne Kolegium Instruktorów krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego PTTK, zwane dalej Kolegium.
2. Celem odznaki jest popularyzacja walorów krajoznawczych regionu rozumianego jako obszar województwa kujawsko-pomorskiego i zachęcanie do ich systematycznego poznawania.
3. Odznaka posiada 4 stopnie: brązowy, srebrny, złoty, złoty z diamentem. Odznakę przyznaje się w kolejności stopni.
4. Odznakę przyznaje i rejestr prowadzi Regionalne Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego z siedzibą – obecnie przy Oddziale PTTK w Grudziądzu ul. Za Basenem 2.
5. Kolegium może na wniosek Oddziału PTTK położonego na terenie województwa upoważnić Komisję krajoznawczą tego oddziału do weryfikowania odznak w stopniu brązowym, a w przypadkach szczególnie uzasadnionych także w stopniu srebrnym.
6. Odznakę w stopniu złotym z diamentem Kolegium może przyznać z pominięciem wymogów punktu 3 za szczególne zasługi w dziedzinie popularyzowania krajoznawstwa regionu.

II. WARUNKI ZDOBYWANIA ODZNAKI

7. Odznakę może zdobywać każdy, także osoba nie będąca członkiem PTTK, po ukończeniu 7 roku życia.
8. Odznakę można zdobywać przez cały rok, w czasie dowolnych wycieczek zbiorowych i indywidualnych w różnych dyscyplinach turystyki. Osiągnięte punkty mogą być zaliczone do innych odznak PTTK, zarówno turystycznych jak i krajoznawczych, jednakże pod warunkiem prowadzenia odrębnej dokumentacji (zeszytu potwierdzenia kroniki itp.).
9. Punkty przyznaje się wyłącznie za zwiedzanie obiektów krajoznawczych wymienionych w kanonie stanowiącym załącznik do niniejszego Regulaminu. Odznakę zdobywa się zwiedzając obiekty wg grup wyszczególnionych w tabeli wg uznania zdobywającego.
10. Warunkiem zdobycia odznaki jest zwiedzenie odpowiedniej liczby obiektów krajoznawczych. Maksymalny czas zdobywania odznaki w stopniu brązowym wynosi jeden rok. Pozostałe stopnie zdobywa się w dowolnym czasie, jednak nie więcej niż jeden stopień w jednym roku.
11. Obiekty zaliczone do danego stopnia odznaki nie mogą być zaliczone ponownie do zdobywania stopni wyższych.
12. Zestawienie liczby wymaganych obiektów w poszczególnych grupach na dany stopień odznaki przedstawia tabela:

Klasyfikacja obiektów	Stopień			
	Braźowy	Srebrny	Złoty	Złoty z diamentem
Ogólna liczba zwiedzanych obiektów	25 w tym	40 w tym	60 w tym	100 w tym
I. Zabytki architektury				
a) grodziska	–	1	2	3
b) zamki, warownie, twierdze	3	5	8	10
c) budowle sakralne	3	5	8	10
d) zabytkowe układy urbanistyczne	1	2	3	3
e) pałace, dworki, chaty	1	2	3	10
f) zabytki techniki	1	2	3	5
II. Muzea, skanseny, izby regionalne	2	3	5	10
III. Obiekty przyrodnicze				
a) parki krajobrazowe	1	2	2	3
b) rezerваты przyrody	2	3	5	10
c) parki zabytkowe	1	2	3	5
d) pomniki przyrody	2	3	5	10
e) ogrody botaniczne, zoologiczne, dendrologiczne	1	2	2	3
IV. Miejsca pamięci narodowej	2	3	5	10

III. WERYFIKACJA

13. Podstawą weryfikacji odznaki jest indywidualnie prowadzona dokumentacja. Forma dokumentacji jest dowolna (książeczka, kronika, skoroszyt), musi jednak zawierać podstawowe dane osobowe zdobywającego odznakę, nazwy i daty zwiedzanych obiektów oraz potwierdzenia ich zwiedzania (odcisk pieczęci z danego obiektu lub miejscowości gdzie się znajduje, zdjęcie wykonane osobiście, bilet wstępu lub poświadczenie pieczęcią i podpisem członka kadry programowej PTTK – przewodnika, instruktora, przewodnika).
14. Wymagane jest pisemne podsumowanie liczby zwiedzanych obiektów w poszczególnych grupach, Dokumentacje, w których obiekty nie będą podliczone nie będą weryfikowane.
15. Dokumentację po opracowaniu i podliczeniu należy złożyć lub przesłać na adres siedziby Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Oddział PTTK w Grudziądzu ul. Za Basenem 2, 86-300 Grudziądz lub do uprawnionych oddziałowych Komisji Krajoznawczych.
16. Odbiór zweryfikowanej dokumentacji może nastąpić osobiście po uprzednim uzgodnieniu w siedzibie Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Oddział PTTK w Grudziądzu ul. Za Basenem 2, 86-300 Grudziądz lub w siedzibach uprawnionych oddziałowych Komisji Krajoznawczych chyba, że zdobywca załączy kopertę zwrotną ze znaczkiem jak na list polecony (odpowiadający wadze przesyłki).

IV. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

17. Emblematy odznaki są odpłatne i można je nabywać w siedzibie Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego Oddział PTTK w Grudziądzu oraz w wybranych oddziałach PTTK na terenie województwa.
18. Ostateczna interpretacja regulaminu należy wyłącznie do Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego z siedzibą w Grudziądzu.

19. Komisje Krajoznawcze oddziałów, które uzyskały zgodę na weryfikację odznak w stopniu brązowym i srebrnym składają Regionalnemu Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego pisemne sprawozdania z akcji zdobywania odznak w danym roku do 30 stycznia roku następnego.
20. Regionalne Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego zastrzega sobie prawo do uzupełniania kanonu o nowe obiekty, które zawarte będą w kolejnych wznowieniach regulaminu.
21. Regulamin został zatwierdzony uchwałą Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr 3/2000 z dnia 17 listopada 2000 roku i wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 2001 roku.
22. Autorem, który zwyciężył w przeprowadzonym konkursie na projekt „Odznaki Krajoznawczej Województwa Kujawsko-Pomorskiego” jest kol. Jan Kamiński z Grudziądza.

KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Część I – Zabytki architektury

a) Grodziska

Bobrowe (dwa grodziska), Bydgoszcz (Fordon), Chocień, Ciechocin, Dobrzyń nad Wisłą, Grochokin, Gruchno, Gruta, Gzin gmina Dąbrowa Chełmińska – grodzisko kultury łużyckiej, Izdebno, Jaguszewice, Kałdas, Kęsowo, Kołdrąb, Mędrzyce, Nakło, Orłowo, Ostrowite, Płowęż, Sarnowo, Skrwilno, Somsyory, Starorypin powiat rypiński (dwa grodziska), Świecie nad Osą, Topólno, Ustronie, Wieldządź, Zarzeczewo, Żałe.

b) Zamki i twierdze

Zamek Bierzgowski, Bobrowniki, Brodnica, Chełmno – twierdza, Golub-Dobrzyń, Grudziądz – twierdza, Kruszwica, Lipienek, Nowe, Nowy Jasieniec, Papowo Biskupie, Pokrzywno, Raciażek, Radziki Duże, Radzyń Chełmiński, Rogoźno – zamek, Szubin, Świecie nad Wisłą, Toruń – twierdza, Toruń – zamek, Podgórz (Dybowski), Wenecja, Złotoria.

c) Kościoły, klasztory, świątynie

Bobrowo, Brodnica, Brześć Kujawski, Bydgoszcz, Chełmno, Chełmża, Chodecz, Ciechocin, Dąbrówka Królewska, Dębowa Łąka, Dobrzyń nad Wisłą, Gaśawa, Górzno, Grudziądz, Gruta, Gubiny, Inowrocław, Jarantowice, Koronowo, Kościelec, Kościelna Wieś, Kowalewo Pomorskie, Kruszwica, Linowo, Lipno, Lisewo, Lubraniec, Łasin, Mogilno, Mokre, Niedźwiedź, Okonin, Orle, Osiek Rypiński, Ostrowaś, Obory, Pakość, Piotrków Kujawski, Przypust, Radziejów, Radzyń Chełmiński, Rypin, Rywałd Królewski, Sarnowo, Sępólno Krajeńskie, Skępe, Starogród, Strzelno, Szczepanki, Szczembruk, Szynwałd, Świecie nad Wisłą, Toruń, Trutowo, Trzemeszno, Tuchola, Wabcz, Wąbrzeźno, Wielkie Czyste, Włocławek, Zakrzewo, Zamarte, Żmijewo, Żnin.

d) Zabytkowe układy urbanistyczne

Brodnica, Bydgoszcz, Chełmno, Chełmża, Golub-Dobrzyń, Grudziądz, Radzyń Chełmiński, Świecie, Toruń, Włocławek.

e) Pałace i dwory

Aleksandrów Kujawski, Brzezcie, Chrystkowo, Ciechocin, Dąbie, Dębowa Łąka, Długie, Dyblin, Gościeradz, Grocholin, Grochowiska Szlacheckie, Gródek, Grubno, Jabłonowo-Zamek, Jedwabne, Kawęczyn, Kikół, Komierowo, Krzywosądz, Lisnowo, Lubostroń, Lubraniec, Łążyn gmina Obrowo, Mała Klonia (trzy pałace – dwory), Marcinkowo Górne, Mełno, Mileszewy, Nawra, Orłowa, Ostromecko (dwa pałace), Piątkowo gmina

Kowalewo Pomorskie, Potulice, Samostrzel, Sartowice, Sosnowo gmina Rogowo, Szpetal Górny gmina Fabianki, Szywałd, Świecie nad Osą (dwa dwory), Trzebcz Szlachecki, Turzno, Ugoszcz, Wielgie, Wieniec, Wybicz, Wydrzno, Zbiczno, Żalno.

f) Zabytki techniki

Lp.	Miejscowość	Obiekt
1.	Aleksandrów Kujawski	dworzec kolejowy
2.	Brodnica	dworzec kolejowy
3.	Bydgoszcz	śluzy na starym kanale bydgoskim (1774)
4.	Bydgoszcz Fordon	most przez Wisłę (1891)
5.	Chobielin koło Szubina	młyn wodny z początku XIX w.
6.	Ciechocinek	tężnie (połowa XIX w.) i warzelnie
7.	Fojutowo koło Legbąda	akwedukt na przecięciu Wielkiego Kanału Brdy i Czerskiej Strugi
8.	Grudziądz	most ceglany gotycki na Trynce (XII/XIV w.) przy murach miejskich
9.	Grudziądz	stara kuźnia, wieża wodociągowa (ciśnien) w dawnej Fabryce Ventzki (pocz. XX w.)
10.	Grudziądz ul. Spichrzowa	zespół spichlerzy nadwiślańskich XIV-XV w.
11.	Grudziądz	stacja wodociągowa przy ul. Hallera
12.	Grudziądz	Trynka, kanał z XVI w.
13.	Grudziądz	planetarium i obserwatorium astronomiczne
14.	Grudziądz al. 23 stycznia	budynki główne dawnej Firmy HV (Herzveld-Victorius), obecnie Hydro Vaccum
15.	Grudziądz ul. Sikorskiego	browar z XIX/XX w. Kuntersztyn
16.	Grzmotny Młyn koło Koronowa	wiadukt kolejowy kamienny
17.	Inowrocław	dworzec kolejowy
18.	Janiszewo koło Chrostkowa	wiatrak typu paltrok
19.	Krag	chałupy z XIX w. zrębowe
20.	Krupka koło Kowalewa (część wsi Wielka Łąka)	murowany młyn, turbina i zespół wodny zachowany (1929)
21.	Lęborg	młyn wodny, koniec XIX w.
22.	Lisi Ogon gmina Białe Błota	śluzy na kanale Noteckim
23.	Mrocza na Krajnie	młyn wodny drewniany z XVIII w. na rzece Orli tzw. Orzelski Młyn
24.	Nietrzeba gmina Chrostkowo	młyn wodny
25.	Nowe	wiatrak typu holender XIX w.
26.	Otorowo gmina Solec Kujawski	zespół młyński z XIX w.
27.	Skrwilno	zajazd drewniany XIX w.
28.	Słupski Młyn gmina Gruta	szachulcowy młyn na rzece Osie
29.	Sosno na Krajnie	wiatrak holenderski I poł. XIX w.
30.	Toruń	dworzec kolejowy Toruń Główny
31.	Toruń	stalowy most kolejowy przez Wisłę (koniec XIX w.)
32.	Toruń	dźwig towarowy w obwarowaniach miejskich (XV w.)
33.	Toruń	planetarium dawna gazownia
34.	Toruń ul. Rabiańska i Piekary	spichlerze (XV-XVII w.)
35.	Toruń ul. Św. Józefa	zespół wodociągów (1892-1894)
36.	Wielgie	młyn wodny
37.	Zuchowo gmina Skępe	młyn drewniany (XIX w.)

Część II – Muzea, skanseny, izby regionalne

Lp.	Miejscowość	Nazwa
1.	Biskupin poczta Gąsawa	Muzeum Archeologiczne
2.	Brodnica ul. Zamkowa 1	Muzeum Regionalne
3.	Bydgoszcz ul. Bałtycka 59	Muzeum Oświaty Ziemi Bydgoskiej
4.	Bydgoszcz ul. Czerkaska	Muzeum Pomorskiego Okręgu Wojskowego
5.	Bydgoszcz ul. Gdańska 4	Muzeum Okręgowe im. L. Wyczółkowskiego
6.	Bydgoszcz ul. Libelta 5	Izba Pamięci Adama Grzymały Siedleckiego
7.	Bydgoszcz ul. Mennica 1	Muzeum Okręgowe im. L. Wyczółkowskiego

8.	Chełmno Rynek	Muzeum Ziemi Chełmińskiej – Ratusz
9.	Ciechocinek ul. Słowackiego 16	Skansen Maszyn i Sprzętu Drogowego
10.	Gaj koło Izbicy Kujawskiej	Rezerwat Archeologiczny
11.	Grudziądz ul. Mikołaja z Ryńska 6	Muzeum Martyrologii
12.	Grudziądz ul. Wodna 3/5	Muzeum oraz Sala Tradycji Jazdy Polskiej
13.	Inowrocław pl. Klasztorny 2	Muzeum im. Jana Kasprowicza
14.	Inowrocław ul. Wielkopolska 11	Dom rodzinny Jana Kasprowicza
15.	Kcynia Rynek 2	Pałucka Izba Muzealna
16.	Lubień Kujawski – Kłóbka	Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny – Skansen
17.	Łasin	Izba Pamięci, skansen pożarniczy
18.	Nakło ul. Pocztowa 10	Muzeum Ziemi Krajeńskiej
19.	Nieszawa ul. Mickiewicza 6	Muzeum im. Stanisława Noakowskiego
20.	Rypin ul. Kościuszki 10	Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej
21.	Sarnowo koło Lubrańca	Rezerwat Archeologiczny
22.	Szubin ul. Winnica 15	Muzeum Ziemi Szubińskiej
23.	Toruń Przedzamcze	Ruiny zamku krzyżackiego
24.	Toruń Rynek Staromiejski 1	Muzeum Okręgowe – Ratusz Staromiejski
25.	Toruń Rynek Staromiejski 35	Muzeum Okręgowe – Kamienica Pod Gwiazdą
26.	Toruń ul. Gagarina 9	Muzeum Przyrodnicze Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK
27.	Toruń ul. Kopernika	Muzeum Okręgowe – Dom Mikołaja Kopernika
28.	Toruń ul. Łazienna 16	Muzeum Okręgowe – Dom Eskenów
29.	Toruń Wały gen. Władysława Sikorskiego 19	Muzeum Etnograficzne
30.	Toruń ul. Podgórna 1	Muzeum Borów Tucholskich
31.	Wenecja	Muzeum Kolejki Wąskotorowej
32.	Wietrzychowice koło Izbicy Kujawskiej	Rezerwat Archeologiczny
33.	Włocławek ul. Słowackiego 1	Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej
34.	Włocławek ul. Bulwary 6	Muzeum Etnograficzne
35.	Włocławek pl. Kopernika 3	Muzeum Diecezjalne
36.	Włocławek ul. Gdańska 8	Izba Pamięci Kardynała Stefana Wyszyńskiego i biskupa Michała Kozala
37.	Włocławek ul. Spichlerna	Muzeum Historii Włocławka
38.	Włocławek ul. Zamcza 10/12	Muzeum Dział Sztuki
39.	Żnin pl. Wolności	Muzeum Ziemi Pałuckiej

Część III – Obiekty przyrodnicze

a) Parki krajobrazowe

1. Brodnicki Park Krajobrazowy
2. Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy
3. Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy
4. Krajeński Park Krajobrazowy
5. Nadgoplański Park Krajobrazowy
6. Park Krajobrazowy Doliny dolnej Wisły
7. Tucholski Park Krajobrazowy
8. Wdecki Park Krajobrazowy

b) Rezerваты przyrody

Lp.	Nazwa	Charakter	Lokalizacja
1.	Bachotek	torfowiskowy	powiat Brodnica, gmina Brodnica
2.	Bagno nad Strażką	torfowiskowy	powiat Tuchola, gmina Cekcyn
3.	Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego	leśny	powiat Tuchola, gmina Wierzchnas
4.	Dolina rzeki Brdy	krajobrazowy	powiat Tuchola, gmina Tuchola
5.	Dolina rzeki Osy	krajobrazowy	powiat Grudziądz, gmina Rogóźno, Gruta, Świecie nad Osą
6.	Dziki Ostrów	leśny	powiat Bydgoszcz, gmina Nowa Wieś Wielka

7.	Gaj Krajeński	leśny	powiat Sępólno Krajeńskie, gmina Sępólno Krajeńskie
8.	Góra Świętego Wawrzyńca	florystyczno-stepowy	powiat Chełmno, gmina Chełmno
9.	Grocholin	leśny	powiat Nakło nad Notecią, gmina Kcynia
10.	Jarny	leśny	powiat Grudziądz, gmina Rogóźno
11.	Jar Brynicy	krajobrazowo-geomorfologiczny	powiat Brodnica, gmina Górzno
12.	Jazy	ornitologiczny	powiat Włocławek, gmina Włocławek
13.	Jezioro Zdręczno	wodny	powiat Tuchola, gmina Tuchola
14.	Kępa Bazarowa	leśny	Toruń – w granicach administracyjnych miasta
15.	Kulin	florystyczny	powiat Włocławek, gmina Fabianki
16.	Las Mariański	leśny	gmina Dąbrowa Chełmińska
17.	Las Piwnicki	leśny	powiat Toruń, gmina Łysonice
18.	Linje koło Ostromecka	florystyczny, torfowiskowy	powiat Bydgoszcz, gmina Dąbrowa Chełmińska
19.	Łąki Ślesińskie	florystyczny	powiat Nakło, gmina Nakło
20.	Mieliwo	leśny	powiat Brodnica
21.	Olszyny Rakutowskie koło Kowała	leśny	powiat Włocławek, gmina Kowal
22.	Osiny	torfowiskowy	powiat Świecie, gmina Nowe
23.	Rejna	florystyczny	powiat Inowrocław, gmina Dąbrowa Biskupia
24.	Retno	leśny	powiat Brodnica, gmina Zbiczno
25.	Rogóźno Zamek	leśny	powiat Grudziądz, gmina Rogóźno
26.	Rzeka Drwęca	faunistyczny	powiat Brodnica, Golub Dobrzyń, Toruń
27.	Szumny Zdrój im. Kazimierza Sulistawskiego	leśny	powiat Brodnica, gmina Górzno
28.	Tomkowo	leśny	powiat Rypin, gmina Wąpielsk
29.	Wąwelno	leśny	powiat Sępólno Krajeńskie, gmina Sosno
30.	Wronie	leśny	powiat Wąbrzeźno, gmina Wąbrzeźno
31.	Zbocza Płutowskie	florystyczno-stepowy	powiat Chełmno, gmina Kijewo Królewskie

c) Parki dworskie

Lp.	Miejscowość	Lokalizacja
1.	Baruchowo	powiat Włocławek, gmina Baruchowo
2.	Białochowo	powiat Grudziądz, gmina Rogóźno
3.	Brzezie	powiat Włocławek, gmina Brześć Kujawski
4.	Cerekwica	powiat Żnin, gmina Żnin
5.	Długie	powiat Rypin, gmina Wąpielsk
6.	Grocholin	powiat Nakło, gmina Kcynia
7.	Karnkowo	powiat Lipno, gmina Lipno
8.	Kikół	powiat Lipno, gmina Kikół
9.	Kobylniki	powiat Inowrocław, gmina Kruszwica
10.	Komierowo	powiat Sępólno Krajeńskie, gmina Sępólno Krajeńskie
11.	Kotomierz	powiat Bydgoszcz, gmina Dobrcz
12.	Lubicz	powiat Toruń, gmina Lubicz
13.	Lubień Kujawski	powiat Włocławek, gmina Lubień
14.	Lubostroń	powiat Żnin, gmina Łabiszyn
15.	Melno	powiat Grudziądz, gmina Gruta
16.	Mgowo	powiat Wąbrzeźno, gmina Płużnica
17.	Nadróż	powiat Rypin, gmina Rogowo
18.	Nawra	powiat Toruń, gmina Chełmża
19.	Nogat	powiat Grudziądz, gmina Łasin
20.	Ostromecko	powiat Bydgoszcz, gmina Dąbrowa Chełmińska
21.	Potulice	powiat Nakło nad Notecią, gmina Nakło
22.	Runowo	powiat Sępólno Krajeńskie, gmina Więcbork
23.	Ryńsk	powiat Wąbrzeźno, gmina Wąbrzeźno

24.	Samostrzel	powiat Nakło, gmina Sadki
25.	Sartowice	powiat Świecie n/Wisłą, gmina Świecie n/Wisłą
26.	Słozewy	powiat Brodnica, gmina Bobrowo
27.	Sosnowo	powiat Rypin, gmina Rogowo
28.	Stablewice	powiat Chełmno, gmina Unisław
29.	Sypniewo	powiat Sępólno Krajeńskie, gmina Więcbork
30.	Szafarnia	powiat Golub-Dobrzyń, gmina Radomin
31.	Ugoszcz	powiat Rypin, gmina Brzuze
32.	Wieniec	powiat Włocławek, gmina Brześć Kujawski
33.	Więśławice	powiat Włocławek, gmina Kowal
34.	Wronie	powiat Wąbrzeźno, gmina Wąbrzeźno
35.	Wydrzno	powiat Grudziądz, gmina Łasin
36.	Zbójno	powiat Rypin, gmina Zbójno

d) Pomniki przyrody

Lp.	Miejscowość i lokalizacja	Obiekt i jego bliższa charakterystyka
1.	Aleksandrów Kujawski	skupienie 12 drzew w parku przy Technikum Ogrodniczym
2.	Baruchowo, gmina Kowal	skupienie 5 drzew w parku przy pałacu
3.	Bąkowo, gmina Warlubie	dąb – ponad 708 lat, obwód 942 cm
4.	Borowo-Altana, gmina Dobrze	głaz przy drodze do Krzywosądz
5.	Brda – rzeka	głazowisko „Piekło” w korycie Brdy
6.	Brda – rzeka	„Kamień Jagiełły” w korycie Brdy
7.	Dobrcz	aleja dębowa
8.	Dobrzyń nad Wisłą	wychodnie łąk trzyczęstych na skarpie doliny Wisły
9.	Falk	leśnictwo Borek i Buczkowo koło Osady Falk – dąb Rzeczypospolitej
10.	Gądecz	grota wapienna „Bajka”
11.	Głuchowo	skupienie 22 drzew, park krajobrazowy
12.	Gościąż, jezioro	osady ilaste w centrum Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego
13.	Grodno i Kurowo, gmina Baruchowo	kemy i ozy na okolicznych polach
14.	Grudziądz – Nowa Wieś	wychodnia zlepieńców plejstoceny
15.	Karbowe koło Brodnicy	skupisko 22 drzew
16.	Leosia	głaz „Św. Wojciech”
17.	Lubraniec	topola przy internacie Liceum Ogólnokształcącego
18.	Łabiszyn	„Dąb Jagiełły” obwód 620 cm
19.	Mały Głębołek	głaz narzutowy, teren kopalni
20.	Mchówek, gmina Izbica Kujawska	kasztanowiec 330 cm obwodu
21.	Modzerowo, gmina Izbica Kujawska	lipa przy kościele 500cm obwodu
22.	Mokre	nisza źródłkowa, leśnictwo Białochowo
23.	Nogat, gmina Łasin	dąb „Chrobry” obwód 943 cm, park krajobrazowy
24.	Nowe Jankowice	aleja 71 dębów
25.	Ostrowite koło Golubia-Dobrzynia	skupienie 7 lip koło kościoła ewangelickiego
26.	Płonne	skupienie 8 modrzewi „Góra Modrzewiowa” aleja 36 dębów
27.	Płowęż	aleja 36 dębów
28.	Radomin	aleja bukowa 350 drzew przy szosie Bocheniec – Radomin
29.	Ryńsk	cis pospolity, park krajobrazowy
30.	Sadłowo, gmina Rypin	skupienie 9 drzew w parku wiejskim
31.	Sierzchowo, gmina Nieszawa	platan w parku wiejskim
32.	Skrzynki, gmina Kowal	2 jałowce przy drodze Skrzynki – Goreń
33.	Słupski Młyn	skupienie 2 dębów Adam i Ewa przy szosie Gruta – Łasin
34.	Służewo, gmina Aleksandrów Kujawski	skupienie 8 drzew na cmentarzu przy kościele
35.	Studzianka, gmina Brzuze	skupienie 23 drzew na cmentarzu

36.	Szczepankowo, powiat Mogilno	głaz „Kamienny Dom”
37.	Szpetal Górny, gmina Fabianki	głaz na skarpie doliny Wisły
38.	Tleń, powiat Świecie	głaz
39.	Toruń, ul. Lipnowska 46/56	głaz narzutowy
40.	Toruń-Rudak	głaz w dawnej kopalni iłów plejstocenyjskich
41.	Unisław	aleja 113 drzew, droga Unisław – Gołoty
42.	Wołdowo Szlacheckie	wyptyw artezyjski
43.	Zabartowo powiat Sępólno Krajeńskie	głaz
44.	Zbójno	drumlina na obszarze chronionego krajobrazu

e) Ogrody botaniczne, zoologiczne, dendrologiczne

1. Aleksandrów Kujawski – park przy Zespole Szkół Ogrodniczych
2. Brodnica – park miejski
3. Bydgoszcz – ogród fauny polskiej w Myślęcinku
4. Grudziądz – ogród botaniczny
5. Toruń – ogród zoobotaniczny
6. Wieniec Zdrój – park zdrojowy
7. Włocławek – park Sienkiewicza nad Zgłowiączką

Część IV – Miejsca Pamięci Narodowej

Lp.	Miejscowość	Obiekt
1.	Aleksandrów Kujawski	cmentarz – pomnik i zbiorowa mogiła ofiar terroru – 266 ofiar
2.	Aleksandrów Kujawski	cmentarz ukraiński z I wojny światowej (1920 r.)
3.	Toruń Bobarka	las – cmentarz i pomnik ku czci zamordowanych: miejsce kaźni setek mieszkańców Torunia i okolic
4.	Bobrowniki	pomnik i zbiorowa mogiła ofiar terroru 1939 r.
5.	Brodnica	kamień ku czci poległych i pomordowanych przez hitlerowskiego najeźdźcę w latach 1939-1945
6.	Brześć Kujawski	cmentarz – mogiła zbiorowa ofiar terroru oraz pomnik zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r.
7.	Bydgoszcz	pomnik ku czci 136 pracowników PKP węzła bydgoskiego pomordowanych i poległych w latach 1939-1945
8.	Bydgoszcz	Pomnik Walki i Męczeństwa ustawiony w hołdzie pomordowanym z terenu województwa bydgoskiego
9.	Bydgoszcz	Dolina Śmierci (Fordon) – pomnik na miejscu straceń
10.	Bydgoszcz	cmentarz – ul. Artyleryjska (kościół św. Krzyża) – groby poległych w wojnie z Sowietami w 1920 r.
11.	Chełmno	pomnik mauzoleum ustawiony dla uczczenia ludzi pomordowanych przez faszystów niemieckich w latach 1939-1945 w masowych miejscach straceń
12.	Ciechocinek	budynek Hali Targowej – tablica na miejscu kaźni
13.	Dobre	pomnik powstańców styczniowych 1863 r.
14.	Drzycim	cmentarz Armii Pomorze z wojny obronnej w 1939 r.
15.	Grudziądz	pomnik w miejscu egzekucji 10 zakładników z 1939 r.
16.	Grudziądz	pomnik na cmentarzu wojennym (zmarli w szpitalu wojennym)
17.	Grupa	cmentarz żołnierzy Armii Pomorze (głównie Pomorskiej Brygady Kawalerii) z 1939 r.
18.	Inowrocław	obelisk ku czci pomordowanych w obozie na Błoniach
19.	Jastrzębiec k/Sępólna Krajeńskiego	kaplica mauzoleum (8000 ofiar z 1939 r.)
20.	Karnkowo k/Lipna	cmentarz – mogiły ofiar terroru
21.	Kłamry	obelisk ku czci ofiar hitlerowskiego terroru upamiętnia ponad 2500 Polaków pomordowanych tu w masowych egzekucjach przez faszystów
22.	Koronowo	cmentarz ofiar obozu karnego z lat 1939-1945 wskutek terroru zmarło 606 ofiar
23.	Kruszwica	pomnik ku czci mieszkańców miasta pomordowanych w latach 1939-1945

24.	Krzywosądz	pomnik powstańców styczniowych 1863 r.
25.	Łopatki	pomnik na mogile pomordowanych w miejscu rozstrzelania 2500 osób
26.	Małe Czyste	pomnik na miejscu straceń z lat 1939-1945
27.	Melno	cmentarz wojenny z 1939 i 1945 r.
28.	Mniszek k/Grupy	las i żwirownia – krzyż i tablica na miejscu straceń
29.	Odolin	obelisk ofiar z II wojny światowej
30.	Płowce	miejsce bitwy z krzyżakami w 1331 r.
31.	Płutowo	pomnik na miejscu straceń z lat 1939-1945
32.	Potulice	cmentarz ofiar II wojny światowej
33.	Rudziki Duże	pomnik powstańców styczniowych 1863 r.
34.	Rudzki Most k/Tucholi	las nad rzeką Kiczą – mogiła ofiar terroru
35.	Rypin	obelisk upamiętniający miejsce kaźni
36.	Skrwilno-Rak	osada leśna, groby z lat 1939-1945
37.	Solec Kujawski	Cmentarz Powstańców Wielkopolskich
38.	Toruń	Fort VII Dawne więzienie w okresie okupacji 1939-1945 r.
39.	Tupały	miejsce bitwy rokoszan J. Lubomirskiego (1666 r.) z królem Janem Kazimierzem
40.	Włocławek	tama – miejsce męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki
41.	Włocławek	kościół katedralny p.w. Wniebowzięcia NMP – trzy tablice poświęcone ofiarom wojny i terroru
42.	Włocławek	dziedziniec kościoła p.w. Wszystkich Świętych – tablice poświęcone ofiarom terroru
43.	Włocławek	obelisk – miejsce straceń Stanisława Bechi w 1863 r.